

Fietstocht Albertus Perk langs oude bedrijfsgebouwen Over 't Spoor

'Hilversum was eens een industriestad'

DOOR JOS DE LEY
HILVERSUM - Hij is de man van de term 'dudoktatuur', de Hilversummer Frank Welgemoed. Waarmee hij wilde aangeven dat Hilversum tot enkele jaren terug bijna obsessief aandacht besteedde aan het erfgoed van stadsbouwmeester Dudok. „Terwijl de arbeiders die in zijn volkswijken woonden ook ergens wérkten. Maar voor het behoud van fabrieken, bedrijven en werkplaatsen was nauwelijks belangstelling.” Gelukkig komt daarin een kentering en telt de gemeentelijke monumentenlijst inmiddels tal van industriële panden. Langs een aantal daarvan gaat zondag de fietstocht van de historische kring Albertus Perk.

Vorig jaar verzorgde Frank Welgemoed samen met Egbert Pelgrim voor Albertus Perk een rondleiding langs industriële monumenten in het oude dorp. De fietstocht van zondag is daarop een vervolg. „We hadden zoveel gebouwen in de wijk Over 't Spoor waar we niet aan toekwamen”, vertelt de Hilversummer, die een weblog bijhoudt op www.industriecultuur.nl. „Terwijl dat juist de plek bij uitstek was, waar de industrie zich ontwikkelde na de komst van het spoor.” Goedkope vestigingsvoorwaarden en dito arbeidskrachten droegen er aan bij dat ondernemers eind negentiende, begin twintigste eeuw de weg naar het oude weversdorp wisten te vinden. De Nederlandse Seintoestellen Fabriek, verfabriek Ripolin, staalfabrikanten Ensink en Jaarsma en nog vele andere kozen een strategische plek op de hei ten noorden van het station. „Buiten het dorp, gunstig wat betreft de wind (vanwege stankoverlast), maar met de Gooise stoomtram bij de deur”, verklaart Welgemoed de locatie van de nieuwe industrieën. Zij voegden zich bij de reeds bestaande tapijtfabrieken, zoals Veneta en Metawit.

Diamantstad

Dat Hilversum begin twintigste eeuw de tweede 'diamantstad' was van Nederland, zullen velen niet (meer) weten. In de wijk Over 't Spoor herinnert de voormalige diamantslijperij aan de Liebergerweg aan een roem-

rijk industrieel verleden. Ook elders in het dorp waren vestigingen. „In het oude gebouw van het Rode Kruis aan de Floralaan was zo'n slijperij en in de Diamantstraat - de naam zegt het al - had je een aantal kleine slijperijtjes.” Welgemoed heeft een zwak voor de oude gemeentewerf, in feite het laatste industriegebied in Hilversum. Met in het hart het gebouw van de voormalige farmaceutische fabriek, die naar Meppel is verhuisd. „Dat gebouw is voorgedragen als gemeentelijk monument. Herbestemming zou prachtig zijn, het zou als verzamelpand voor creatieve bedrijven kunnen dienen.” Een goed voorbeeld van een dergelijke herbestemming is de verbouwde Roter-fabriek (van de maagtabletjes) aan de Arendstraat, vindt Welgemoed. „Daarin zit onder meer BNN. Het zijn twee fabrieksgebouwen verbonden door een glazen gevel.” In Nederland zijn meer oude fabrieksterreinen die een nieuw leven krijgen. „De permanente onafheid van de omgeving vormt een inspiratie voor jonge, creatieve bedrijven. Ze kunnen zich daarmee onderscheiden tegenover hun klanten.”

Schandalig

De gemeentelijke plannen voor herontwikkeling van de Larenseweg, met de voormalige Melkfabriek en loodsen van de Gooische Stoomtram, stemmen Welgemoed hoopvol. „Er is een voorzichtige bewustzijnsveran-

Voormalige farmaceutische fabriek op de gemeentewerf aan de Mussenstraat.

dering.” Maar wat de omroep betreft, is er nog weinig historisch besef. „In Hilversum zijn we hard op weg alles af te breken wat ons herinnert aan de oorsprong van de omroep.” Welgemoed vindt het ronduit schandalig. „Iedereen vindt de oude studio's mooi en prachtig, maar er was zoveel meer. De fabrieksschoorsteen van de NSF - de bakermat van de radio - is wég, Studio Santbergen - waar het eerste NTS-journaal werd uitgezonden - staat op de nominatie van sloop, de Euro-bioscoop - in de jaren twintig tijdelijke locatie van de NSF-

idem. De KRO wordt onherkenbaar verbouwd. In Hilversum wordt snel gesloopt als iets niet mooi is, en dan wordt de historische waarde over het hoofd gezien.” **Onzichtbaar** Tijdens de fietstocht zal zondag ook aandacht worden besteed aan het onzichtbare erfgoed. „Zo kun je aan het de halfronde bebouwing van het Ooster-spoorplein de vorm aflezen van de vroegere locomotievenloods die daar stond. Tussen het rijtje Dudok-woningen aan de Jan van der Heijdenstraat staan op de nummers 199a-c enkele huizen uit het eind van de jaren zestig. Daar lag namelijk het tracé van het rangeerspoor van de gasfabriek. Aan de onderbroken gevelrij is te zien dat er iets historisch in het verleden heeft plaatsgevonden en dat is net zo goed belangrijk.” Zo is het leuk om te weten dat de Platelbakkerij Delft ook een vestiging in Hilversum gehad. „Tegeplanteaus in de gevel van het Tuschinski-theater en in de portieken van huizen rondom het Amsterdamse concertgebouw zijn van de platelbakkerij in Hilversum. Het fabriekspand stond aan de Larenseweg.” Toen Welgemoed zes jaar gele-

den terugkeerde naar zijn geboortedorp, viel hem op dat de gemeentelijke monumentenlijst weinig industriële gebouwen telde. „De actie van Albertus Perk om dat te veranderen, heeft vruchten afgeworpen.” Veel door de historische vereniging voorgedragen panden zijn inmiddels opgenomen in de lijst. „Het zijn niet de mooiste, meest aantrekkelijke gebouwen. Het gaat bij de indicatie niet om schoonheid, maar om historische herkenningspunten die behouden moeten blijven.” Hij maakt zich sterk voor de ontwikkeling van industrieel toerisme. Een routebeschrijving langs beeldbepalende oude bedrijfs- en fabrieks-

panden moet er komen. Naast de bestaande folders 'Jonge Monumenten' en 'Hilversum in het Groen', „Hilversum was eens een industriestad en daar mag je best voor uitkomen!” De fietstocht van Albertus Perk langs het

industriële erfgoed in de wijk Over 't Spoor begint zondag 5 juli om 14 uur op het Oosterspoorplein. Niet-leden betalen 2,50 euro. Meer informatie: www.albertusperk.nl; www.industriecultuur.nl

De diamantslijperij aan de Liebergerweg opende in 1906 zijn deuren.

De oude Roter-fabriek aan de Arendstraat is een mediacentrum, waarin onder andere BNN is gehuisvest.

HANS

HANS HOOGENBOOM

55-plus

tafel bij de gemeente Hilversum, als rondvraagje. Men beloofde toen strengere toezicht in de Kerkstraat, maar - net als in de bankwereld - heeft dit niet gewerkt. Logisch, want toezicht pleegt te verlopen. En in de Kerkstraat is op zaterdag nu eenmaal een rijkere vangst te halen dan in de Zeverijnstraat of de Hommelmeent. Laatst liet ik me toch vangen op de kruising met de Zeedijk. Ik was kansloos, ze waren met hun drieën. Een om en nabij achttienjarige dame vroeg of ik mee wilde doen aan een smaaktest. Omdat ik altijd voor een tussendoortje ben te porren wilde ik meteen al naar De Smidse der-

tig meter verderop lopen, waar de test zich afspeelde. Maar eerst moest ik nog een paar vragen beantwoorden. Okee, ik woon in Hilversum en inderdaad, ik hou van lekker eten. Na nog een paar neuzelvragen moest ik voor mijn leeftijd uitkomen. Naar waarheid zei ik: 56. Maar ik had wel trek gekregen zo onderhand. „Zesenvijftig?” vroeg de juf. „Dan valt u tot mijn spijt buiten ons onderzoek, dat gaat namelijk tot en met 55.” Licht aangeslagen liep ik weg. Een uur later wilde haar collega's me aanspreken toen ik terugliep. „Nee, ik val buiten jullie onderzoek,” zei ik nog voordat de vraag gesteld was. Ze beweerde daarop dat onderzoek had aangehouden dat de smaakpapillen - ik verzin het niet - van 55-plussers onbruikbaar zouden zijn. Ze doen het nauwelijks meer. Die papillen, niet de 55-plussers. Gek genoeg zijn er onder de gere-normeerde wijnproevers in het Gooi relatief juist veel 55-plussers, onder wie ook enkele dragers van rode broeken, multicoofale brillen en haarstukjes. Wat dat eraan toevoegt weet ik ook niet. Zit een onderzoekje in.

Ver van de schijnwerpers die gericht zijn op grote rechtszaken, beslist de politierechter in Hilversum over de toekomst van mensen in de beklagdenbank. Vaak mannen en vrouwen die voor het eerst een stap in een rechtbank zetten. Nervus, brutaal of met een 'stalen gezicht' spelen ze ongewild de hoofdrol. Deze keer: de versleten broederliefde.

DOOR EDWARD DE VRIES LENTSCH
HILVERSUM - „Ik kan niet tegen onrecht.” Een opmerkelijke zin uit de mond van iemand die voor de derde keer in ruim een jaar tijd bij de Hilversumse politierechter zit te puffen. Het is de 47-jarige Piet Hamer uit Hilversum. Zijn strafblad telt tien pagina's:

„Ik zat vroeger iedere dag op het politiebureau. Nu doe ik het rustig aan.” Het strafblad is voornamelijk ontstaan door een combinatie van veel drank, forse aanvaringen met de politie en bedreigingen. Een kleurrijk figuur van wie we in nuchtere toestand uitspraken

noteerden als 'Ik keek verliefd naar de officier', 'Mijn hond lust ook bier' en 'Psychiaters zijn gekker dan wij'. Zwaargewicht Piet neemt af en toe een flinke teug uit een grote frisdrankfles. Hij heeft heel veel dorst. „Komt door de medicijnen die ik moet slikken.” Demonstratief houdt hij anderhalve meter plastic omhoog waar in tientallen vakjes medicijnen zitten. Het is de enige manier om het leven van Piet een beetje stabiel te houden. Psychiaters zien geen brood in een behandeling van de ex-verslaafde. „Ik heb ook 4,5 jaar aan de speed gezeten. Ik moet rustig aan doen, ik ben nog nooit zo dik geweest als nu.” De afgelopen zittingen wist Piet telkens weer - in meer of mindere mate - de rechter en officier van justitie met zijn 'authentieke verhaal' mild te stemmen. Nu gaat het om de mishandeling en bedreiging van zijn broer, eind november vorig jaar. Dat gebeurde in het huis van zijn vader. Piet vertelt dat zijn broer hem had overgehaald een zaak op zijn naam te laten zet-

ten met, na achteraf bleek, grote schulden. „Hij kwam opeens langs bij vader terwijl ik lag te slapen.” Uit woede over wat er was gebeurd, zou hij zich hebben laten gaan. Veel stelde het volgens Piet natuurlijk niet voor. **'Stompie'** „Een klap in het gezicht en tegen de arm?”, leest politierechter Bonga uit het dossier voor. Piet: „Het was een stompie tegen zijn schouder.” Hij doet het voor. De bedreiging 'ik snij je strot door' ontkent Piet niet. „Maar ik herhaalde alleen wat hij zei. Blaffende honden bijten niet. En aangifte tegen je broer doen? Dan ben je toch een stumperd.” Er zijn excuses aangeboden, meldt de verdachte nog. Bewust of onbewust krijgt Piet het weer voor elkaar dat de officier van justitie M. Nyman van haar geplande koers afwijkt. „Het is niet niks wat er is gebeurd. En daar is ook genoeg bewijs voor. Een passende straf formuleren, daar heb ik veel meer moeite mee. In gedachten had ik een forse straf.” Maar Piet in levende lijve is kennelijk

heel anders dan Piet op papier. „Ik ben nu van die forse eis af.” Ze vraagt om een boete van 250 euro en het verlengen van de proeftijd voor een maand cel voorwaardelijk met een jaar. Piets advocaat is weer Jan-Kees Visser die de familie Hamer al van klein af aan kent. „Hij heeft niet hard geslagen. Het is zijn broer. De meest goocheme van de drie broers heeft hem als katvanger gebruikt. Het gaat nu gelukkig weer beter.” Visser vindt deze zaak ook niet te vergelijken met die uit het verleden. „Dit was een familiesituatie.” De advocaat pleit voor een 'schuldig verklaring zonder straf'. Zo ver wil politierechter Bonga niet gaan, maar ze verzacht de afgezwakte eis van de officier nog iets verder. De boete wordt ook voorwaardelijk en de proeftijd gaat nog een jaar langer gelden. Piet is helemaal uitgeput en zegt dat ook. Hij staat op. „Normaal had ik u allemaal een hand gegeven, maar dat kan ik nu niet meer.”

De naam van de verdachte is in dit artikel veranderd.